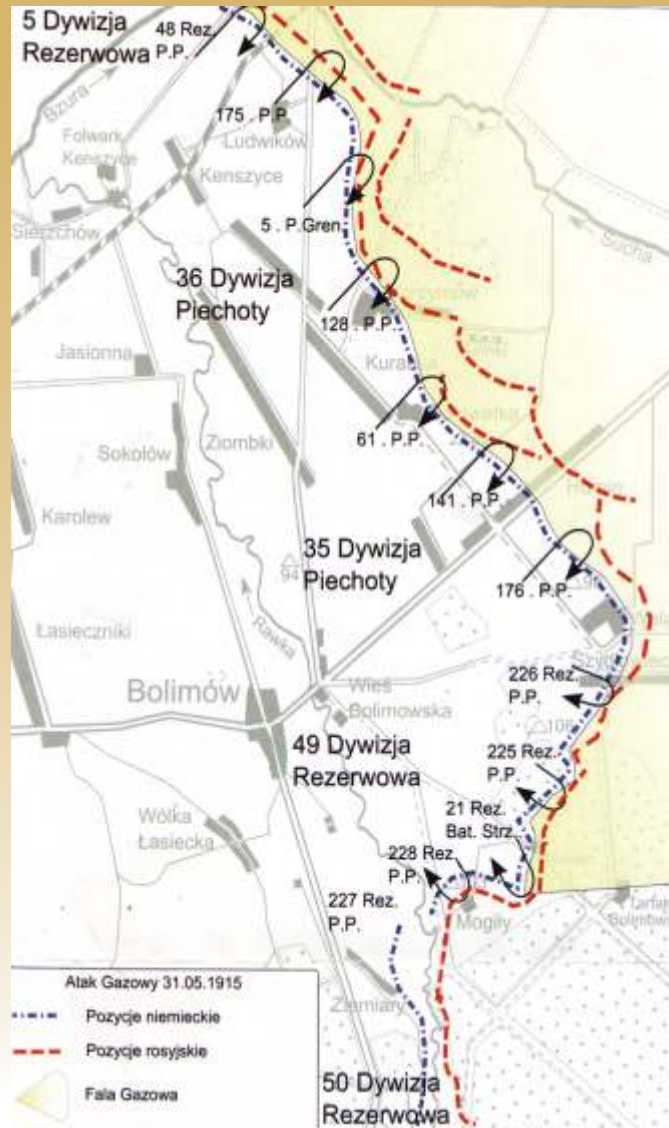

11 listopada 1918 roku w wagonie kolejowym w Compiègne we Francji został podpisany rozejm kończący I wojnę światową. O godzinie 11 zaczęło obowiązywać zawieszenie broni, wojska obydwu stron zaczęły się wycofywać ze swoich pozycji.

Dokładna liczba ofiar walk nad Rawką i ataków gazowych w okolicy Bolimowa nie jest znana. Według różnych źródeł miało w nich zginąć do 90 tys. żołnierzy obu stron. Ostatnie prace archeologiczne i odkrywanie kolejnych cmentarzy na terenie Puszczy Bolimowskiej pozwalają przypuszczać, iż ofiar może być znacznie więcej.

Cmentarz w Wólce Ląsiejkiej k/Bolimowa - płyta komemoratywna zrekonstruowana przez Łukasza Konopackiego

Mapa sytuacyjna frontu i pozycji wojskowych w maju 1915 r.

Wojeńnymi cmentarzami w okolicy Bolimowa opiekują się nieformalna grupa wolontariuszy pod wodzą Jacka Słupskiego i Łukasza Konopackiego.

Wydawca: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego – 2018 r.
 Tekst: pracownicy OT Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Fotografie: grupy rekonstruktorów podczas inscenizacji w Bolimowie w 2015 r. – arch. OT BPK. Literatura: P. Fijałkowski i Paweł Rozdżestwieński, *I Wojna Światowa nad dolną Bzurą i Rawką*, Sochaczew, 1991. J. K. Kaliński, *Z dziejów Bolimowa*, Bolimów, 1993. Mapa wg Stanisława Kalińskiego, *Ataki gazowe w bitwie pozycyjnej 9. Armii Niemieckiej nad Rawką i Bzurą 1914-1915*, Przemyśl, 2010.

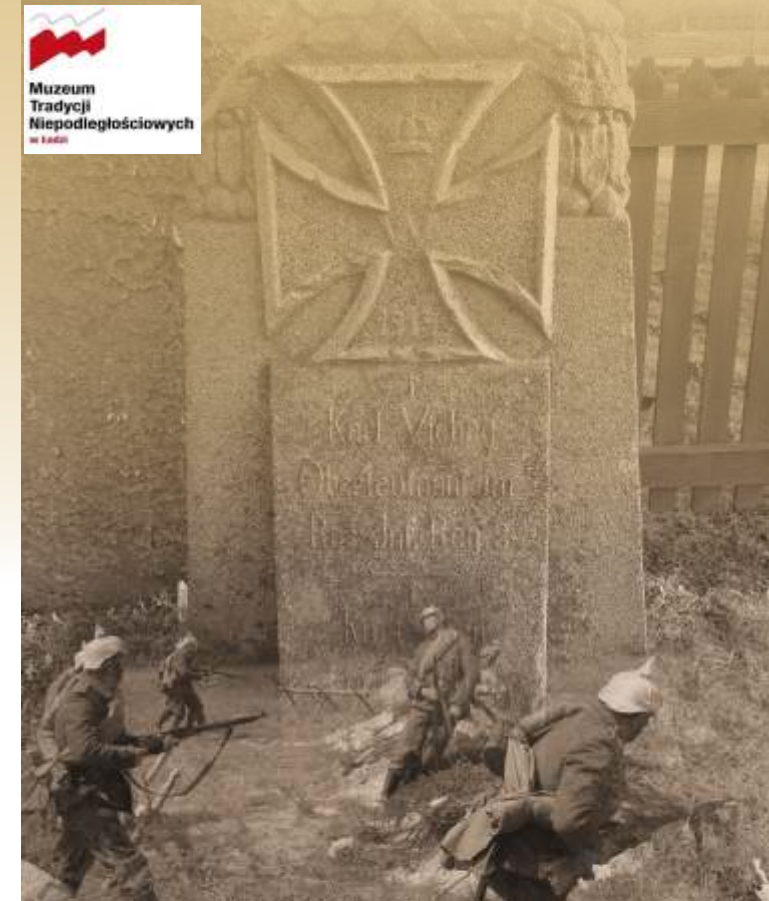

ZESPÓŁ PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

BOLIMOWSKI PARK
KRAJOBRAZOWY

I WOJNA ŚWIATOWA NA TERENIE PUSZCZY BOLIMOWSKIEJ I OKOLIC

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ
NA TERENIE ZESPOŁU PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

I wojna światowa - konflikt zbrojny trwający od 28 lipca 1914 do 11 listopada 1918 roku (w latach 20. i 30. XX wieku nazywany „Wielką Wojną”) pomiędzy Ententą, tj. Wielką Brytanią, Francją, Rosją, Serbią, Japonią, Włochami (od 1915 roku) i Stanami Zjednoczonymi (od 1917 roku), a państwami centralnymi, tj. Autro-Węgrami wspieranymi przez Turcję i Bułgarię. I wojna światowa toczyła się w Europie (również na terenie ziem polskich) Afryce, na morzach całego świata. Do wojsk państw zaborczych **wcielono 3,4 mln Polaków** - spośród nich 1,4 mln trafiło do armii austriackiej; 1,2 mln do armii rosyjskiej; 800 tys. do armii niemieckiej.

Jeden z wielu nagrobków Polaków - wcielonych do armii niemieckiej - cmentarz w Bolimowskiej Wsi

Już na początku października 1914 r. wojska niemieckie dotarły pod Warszawę. Zacięte walki toczyły się w trudnych warunkach. Z nastaniem zimy front ustabilizował się na linii Bzury i Rawki. Walczące strony przeszły do wojny pozycyjnej, pokrywając całą okolicę siecią okopów, podziemnych korytarzy, nor i ziemianek. Z nadejściem roztopów wilgoć panująca na pozycjach w okolicach **Bolimowa**, wśród błot i trzęsawisk, wywołała u żołnierzy epidemię duru plamistego, czerwonki oraz choroby nerek. Kryzys wojny pozycyjnej zmusił Niemcy do skorzystania z nowej broni - gazów bojowych - w zamyśle jej twórcy i entuzjasty, prof. Fritza Habera: „porażającej i przerażającej”.

Atak piechoty rosyjskiej na pozycje niemieckie - rekonstrukcja wydarzeń

Wydarzenia Wielkiej Wojny w okolicy Bolimowa:

- 21 stycznia 1915 r. atak pociskami gazowymi wypełnionymi bromkiem ksyliku, z powodu niskich temperatur (-20°C) zupełnie nieskuteczny.
- 31 maja 1915 r. pierwsze użycie chloru na froncie wschodnim, wypuszczonego z 12 tys. butli w okolicy Bolimowa i pomimo dużej ilości ofiar po stronie rosyjskiej, nie doprowadziło do przełamania frontu.
- 12 czerwca 1915 r. drugie użycie chloru po długotrwałym ostrzale artyleryjskim również nie doprowadziło do przełamania frontu.
- z 6 na 7 lipca 1915 r. trzeci atak gazowy, z powodu zmiany kierunku wiatru spowodował liczne ofiary po stronie niemieckiej.
- 16-17 lipca 1915 r. koniec walk nad Rawką; armia rosyjska wycofała się za Wisłę.

Cmentarz ofiar gazów bojowych pod Bolimowem - widoczna kaplica